

Polskie pojęcia społeczno-polityczne w XIX i XX wieku to studium przemian języka politycznego, postrzeganego poprzez pryzmat pojęć społeczno-politycznych. Pojęcia zarówno współtworzą, jak i odbijają naszą świadomość, a więc także i rzeczywistość społeczno-polityczną, która jest źródłem, ale też i produktem naszych pojęć. Są więc one także nośnikami ideologii i programów, które ze swej strony czynią stałe zakusy, aby wpływać na znaczenie i rozumienie pojęć. Rozumienie takich pojęć jak ‘naród’ i ‘społeczeństwo’, ‘partia’ i ‘rewolucja’ zmienia się w czasie, a zmiany te na ogół nie są politycznie obojętne, stanowią bowiem owoc zabiegów ideologów i propagandystów. Monopol na określanie znaczeń danego pojęcia uzyskać jest jednak bardzo trudno i nigdy nie udaje się to na stałe. W kraju takim jak Polska, znaczne obszary politycznej wyobraźni kształtowane są przez pojęcia pochodzenia obcego. Czy proces ich adaptacji i oswojenia przebiega według ustalonych wzorów? I czy możemy mówić o momentach, gdy nowe pojęcia wchodzą do użycia na skalę masową?

Nasz projekt obejmie badaniem retoryczny potencjał i zmiany znaczenia w czasie, na przestrzeni dwóch stuleci, około pięćdziesięciu kluczowych pojęć polskiego dyskursu społeczno-politycznego. Po pierwsze, będziemy musieli wytłumaczyć swój dobór tychże kluczowych pojęć. Po drugie, zbadamy przemiany ich pola semantycznego w czasie, ich retoryczne funkcje i umotywowane ideologicznie pretensje do określania ich znaczeń. Po trzecie, ustalimy konstelacje pojęć z nimi powiązanych – o znaczeniach przeciwnych, zależnych i uzupełniających, określając ich właściwy kontekst. I w końcu, postaramy się określić przyczyny ich popularności w poszczególnych okresach i momentach historycznych, w różnych grupach społecznych i typach źródeł – czyli mediach.

Nowoczesna historia pojęć do dziedzina kojarzona przede wszystkim z osiągnięciami uczonych brytyjskich i niemieckich, sięgających lat 70tych XX wieku. Fundamentalne wydawnictwo niemieckie, *Geschichtliche Grundbegriffe*, zainspirowało analogiczne projekty w tak różnych krajach jak Francja, Rosja, Hiszpania i Argentyna. Nasz projekt nawiązuje do tej tradycji, proponując zastosowanie metod historii pojęć do badania dziejów Polski XIX i XX wieku. Jak dotąd, podejście to stosowano niemal wyłącznie do badania dyskursu politycznego dawnej Rzeczypospolitej – z obiecującym skutkiem. Mamy nadzieję, że nasz projekt okaże się użyteczny także dla badaczy i entuzjastów innych dyscyplin zajmujących się przeszłością.